

2017. Lisabonska ministarska deklaracija

četvrta UNECE Ministarska konferencija o starenju

„Održivo društvo za sva životna doba: prepoznavanje potencijala za duži život“

22. septembar 2017.

Preambula

1. Mi, predstavnici država članica Ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE), okupljeni na četvrtoj Ministarskoj konferenciji o starenju, 21. i 22. septembra 2017. godine u Lisabonu, Portugalija, još jednom potvrđujemo svoju posvećenost izraženu u Berlinskoj ministarskoj deklaraciji 2002. godine i kasnije potvrđenu ministarskim deklaracijama u Leonu (2007.) i Beču (2012.), a u pogledu sprovođenja Regionalne strategije implementacije (RIS) Madridskog međunarodnog plana akcije za starenje (MIPAA) i u pogledu zaštite ljudskih prava starijih osoba onako kako su ona definisana relevantnim međunarodnim i regionalnim instrumentima.
2. Sa zadovoljstvom konstatujemo da se očekivani životni vek kako za žene tako i za muškarce produžio u državama članicama UNECE, mada ovaj produžetak životnog veka nije uvek praćen i dobrim zdravljem. Pogotovo izražavamo zadovoljstvo zbog bogatstva životnih iskustava i znanja starijih osoba i njihovih doprinosa napretku naših društava i njihovom sopstvenom ispunjenju.
3. Prepoznajemo da aktuelne demografske promene predstavljaju mogućnost ali i izazov kreatorima politika i pojedincima u našim državama i potvrđujemo da postoji potreba za rodnom jednakosti i međugeneracijskom solidarnosti.
4. Prepoznajemo da starije osobe nisu homogena grupa i da su njihove potrebe i preference raznolike kao što su i mogućnosti koje im se pružaju tokom životnog ciklusa.
5. Prepoznajemo značajan napredak koji su napravile mnoge od država članica, bilo na nacionalnom ili lokalnom nivou, u ispunjavanju deset obaveza UNECE RIS/MIPAA tokom trećeg petogodišnjeg ciklusa. Istovremeno, svesni smo da se implementacija UNECE RIS/MIPAA tokom poslednjih pet godina odvijala u ambijentu ekonomske stagnacije, pritisaka na koncept socijalne potrošnje, porasta migracije i tehnološke transformacije. Značajna dostignuća u implementaciji u regionu obuhvataju, između ostalog i sledeće:
 - a. Povećanu pažnju kreatora politika, socijalnih partnera, medija, civilnog društva i javnosti generalno posvećenu pitanjima individualnog starenja i starenja populacije, uključujući pažnju posvećenu dostojanstvu starijih osoba i obezbeđivanju njihovih ljudskih prava i prepoznavanje njihovih doprinosa

ekonomiji i društvu kao i ojačavanje unutargeneracijske i međugeneracijske solidarnosti.

- b. Napredak aktivnog starenja kao centralnog koncepta i operativnog pristupa nacionalnih i regionalnih politika koje se tiču starenja.
 - c. Donošenje mera kojima će se nacionalni sistemi socijalne zaštite i tržišta rada adaptirati na posledice demografskih promena
 - d. Rastući angažman civilnog društva, posebno organizacija starijih osoba, u razvoju politika koje se bave pravima, potrebama i realizacijom potencijala starijih žena i muškaraca.
 - e. Šire korišćenje inovativnih pristupa u pružanju usluga u vezi sa obrazovanjem, i obukom, zapošljavanjem, kulturom, raznodom i socijalnim turizmom, rehabilitacijom, zdravljem i socijalnim staranjem, uključujući tehnološke i organizacione inovacije, kao i promovisanje snažnijeg međusektorskog uključivanja različitih zainteresovanih strana u razvoj takvih usluga.
6. Napominjemo da neke od država članica UNECE još uvek treba da razviju obimnije politike u odgovor na individualne i društvene potrebe populacije koje stare, dok druge države članice treba da osiguraju ili olakšaju pristup starijih sistemima adekvatne socijalne zaštite i funkcionalnim sistemima zdravstvene zaštite i dugotrajne nege, uključujući pristup naprednim tretmanima koji postaju mogući zahvaljujući napretku medicine.
 7. Takođe smo svesni da politike koje se tiču zdravlja i dobrobiti starijih osoba u mnogim državama članicama treba da budu dopunjene merama koje osnažuju starije osobe, pogotovo starije žene, koje čuvaju njihovo dostojanstvo i sprečavaju sve oblike diskriminacije, zlostavljanja, nasilja i zanemarivanja.
 8. Shvatamo da doprinos rastućeg broja starijih osoba – kao potrošača i kao proizvođača – ekonomskim i socijalnim inovacijama i razvoju nije univerzalno prepoznat. Isto tako, uloga sektora socijalnih i zdravstvenih usluga za starije osobe treba da bude bolje prepoznata, ne samo kao važno i rastuće tržište rada već i kao faktor koji doprinosi ekonomiji i socijalnoj koheziji, te zdravom starenju.
 9. Vidimo potrebu da se ojača socijalna kohezija u našim društvima putem prepoznavanja potencijala starijih osoba i promovisanja mogućnosti za njihovo učestvovanje u društvu i ekonomiji.
 10. Kako bismo podstakli implementaciju UNECE RIS/MIPAA tokom četvrtog ciklusa, od 2017. do 2021. godine, naglašavamo potrebu daljeg fokusiranja na starenje u relevantnim političkim oblastima i borbe protiv ejdžizma u svim njegovim oblicima. Zajednički potvrđujemo posvećenost dizajniranju i implementaciji intergisisanih politika za aktivno i zdravo starenje, gde starije osobe kontinuirano bivaju prepoznate kao pozitivan činilac održivog i inkluzivnog društva za sva životna doba.
 11. Težimo realizaciji potencijala za duži život i odlučni smo da radimo na dostizanju sledećih ciljeva do 2022. godine:

I. Prepoznavanje potencijala starijih osoba kroz

12. Osnaživanje pojedinaca da ispune svoj potencijal za fizičku, mentalnu i socijalnu dobrobit tokom svojih života kao i da učestvuju u i doprinose društvu u skladu sa svojim kapacitetima, potrebama i željama
13. Razvoj i implementaciju socijalno odgovornih i na budućnost usmerenih ekonomskih i finansijskih strategija koje će obuhvatiti potrebe, kapacitete i očekivanja sadašnjih generacija i istovremeno vrednovati potencijal starijih osoba, njihovo životno iskustvo, njihovu odgovornost i podršku za sve generacije i za društvo
14. Održavanje efikasnih konsultacija sa i uz uključivanje starijih osoba i njihovih predstavnika na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou prilikom kreiranja politika, strategija i mera koje direktno utiču na njihove živote, a uzimajući u obzir raznolikost starijih osoba i njihovih potreba.
15. Promovisanje pozitivne slike o starijim osobama, prepoznavanje njihovih doprinosa društvu i ojačavanje multigeneracijskog diskursa i međugeneracijskog učenja od strane svih zainteresovanih činilaca, negovanje celoživotne perspektive u obrazovanju, medijima i drugim oblastima kako bi se promovisalo bolje razumevanje individualnog starenja i starenja društva kao i mogućnosti koje ovo starenje kreira
16. Podsticanje rada i volontiranja mlađih i starijih osoba u međugeneracijskim okruženjima da bi im se pokazalo koliko su dragocene komunikacija, razmena iskustava, saradnja i međugeneracijska solidarnost u svim životnim oblastima, unutar i izvan porodice
17. Ohrabrivanje preduzetnika, neprofitnih organizacija i javnih preduzeća da starije osobe prepoznaju kao potrošače u planiranju i dizajniranju dobara i usluga kako bi se izašlo u susret njihovim potrebama i preferencama i kako bi se one uključile u nadzor nad kvalitetom tih dobara i usluga
18. Obezbeđivanje da starije osobe mogu da dostignu i održe najviši moguć nivo zdravlja i funkcionalnih kapaciteta kroz pružanje podrške razvoju okruženja i smeštaja prilagođenog svim životnim dobima kao i kroz adaptiranje sistema zdravstvene i socijalne zaštite kako bi se pružale integrisane usluge, usmerene na osobu i orijentisane na prevenciju, uključujući u depriviranim urbanim, ruralnim i udaljenim oblastima

II. Podsticanje dužeg radnog veka i radne sposobnosti kroz

19. Prepoznavanje potencijala koji nosi zapošljavanje starijih radnika i razvoj strategija za tržište rada kako bi se maksimalno promovisale mogućnosti za učešće radnika svih životnih doba na ovom tržištu

20. Obezbeđivanje pristupa i promovisanje mogućnosti za celoživotno učenje kao i za razvoj veština koje su pretpostavka za ispunjen život u svakom životnom dobu
21. Razvoj strategija za borbu protiv nezapsolenosti osoba u svim životnim dobima, za smanjenje finansijske nejednakosti i siromaštva, preduzimanje mera da se umanjí rodna razlika u dohotku kao i druge rodne nejednakosti, i sprečavanje diskriminacije na osnovu godina u zapošljavanju
22. Ohrabrivanje poslodavaca da prepoznaju vrednost iskustva starijih, kao i da zadržavaju i zaošljavaju starije radnike, promovisanje poslovanje koje podrazumeva radnike različitih životnih doba kako u javnom tako i u privatnom sektoru, te podržavanje radnih uslova koji su adaptirani na različita životna doba, bezbedni, promovišu zdravlje i fleksibilne radne uslove tokom čitavog radnog veka
23. Davanje podsticaja za mogućnosti ostvarivanja dužeg radnog veka i fleksibilnije penzionisanje kao i negovanje alternativa ranom penzionisanju koje bi uključivale ali se ne bi ograničavale na rehabilitaciju, reintegraciju u radnu snagu, kao i fleksibilne opcije zapošljavanja kako bi se zadržali stariji radnici
24. Planiranje i implementacija reformi penzionog sistema, koje još nisu izvedene, a koje će u obzir uzeti produženja životnog i radnog veka kako bi se osigurao pošten odnos prema svim generacijama, kao i održivost i adekvatnost penzionih sistema
25. Olakšavanje pronalazjenja načina da se pomire zaposlenje i pružanje nege, kroz dostupnost fleksibilnim radnim aranžmanima i odgovarajućim uslugama nege, kao i promovisanje jednake podele rada na pružanju nege između žena i muškaraca, uzimajući u obzir mogućnost da se vreme provedeno na dužnostima pružanja nege članovima porodice uzima u obzir prilikom obračunavanja starosne penzije

III. Obezbeđivanje dostojanstvenog starenja kroz

26. Zaštitu uživanja svih ljudskih prava i dostojanstva starijih osoba, promovisanje njihove autonomije, samoodređenja i učešća u društvu i osiguravanje da ni jedan zakon, politika ili program neće ostaviti prostora za diskriminaciju bilo kog tipa
27. Podršku postojanju neohodne infrastrukture i podrške da bi se sprečile sve vrste zlostavljanja i nasilja nad starijim osobama i da bi se osigurala njihova ekonomska, fizička i psihološka bezbednost
28. Podsticanje razvoja inovativnih metoda i usluga i tehnologije prilagođene korisnicima svih životnih doba i proizvoda koji obezbeđuju pouzdanu, pristupačnu i finansijski dostupnu podršku i negu prilagođenu različitim i promenljivim potrebama starijih, a koja će im omogućiti da održe svoje društvene veze i ostanu u svom odabranom okruženju što je duže moguće
29. Podizanje standarda kvaliteta integrisanih usluga socijalne i zdravstvene zaštite i dugotrajne nege, onako kako je to prikladno, i stalno prilagođavanje statusa, obuke i

radnih uslova profesionalnih pružalaca nege, uključujući negovatelje iz imigrantske populacije, rastućim potrebama za kulturno-senzitivnim uslugama nege i zdravstvene zaštite, čime će se olakšati teret koga trenutno nose porodični i neformalni pružaoci nege a da će oni istovremeno biti prepoznati u svojoj ulozi negovatelja

30. Podršku istraživanju individualnog starenja i starenja populacije da bi se bolje odgovorilo na rastuće potrebe društava koja stare, uz posebnu pažnju posvećenu situaciji u kojoj se nalaze osobe sa demencijom i/ ili osobe sa mentalnim i problemima u ponašanju, kao i u kojoj se nalaze njihove porodice
31. Promovisanje učešća osoba sa demencijom i/ ili osoba sa mentalnim poremećajima i poremećajima ponašanja i njihovih neformalnih negovatelja u socijalnom životu i životu zajednice i obezbeđivanje integrisane nege u lokalnu, koja će obuhvatiti lečenje, negu i podršku nakon dijagnoze onako kako je to potrebno, naročito kroz usluge u zajednici
32. Poštovanje samoodređenja, nezavisnosti i dostojanstva starijih, pogotovo, mada se u tome ne ograničavajući, pred kraj njihovog života, kroz zdravstvenu i socijalnu brigu orijentisanu na pacijenta, a što uključuje pristup palijativnoj nezi i uz težnju da se, gde je to moguće, poštuje želja starijih parova da negu dobijaju zajedno.

Završne napomene

33. Naglašavamo da politike vezane za starenje i njihovu implementaciju treba posmatrati kao zajedničku odgovornost svih važnih aktera u društvu. Prema tome, postoji potreba da se uspostavi i održava međugeneracijski dijalog i efikasna saradnja između vlada, kreatora politika, privatnog sektora, socijalnih partnera, istraživača i nevladinih organizacija, pogotovo organizacija starijih osoba i onih koji se njima bave, uključujući migrantske organizacije i same starije žene i muškarce.
34. Podvlačimo važnost monitoringa i evaluacije politika koje se bave starenjem a na osnovu istraživanja i poboljšanog prikupljanja podataka, onako kako je navedeno u UNECE Preporukama za statistike o starenju, uz uključivanje starijih osoba i njihovih organizacija u ovom procesu.
35. Prepoznajemo vezu između starenja stanovništva i razvoja u ekonomskoj, socijalnoj i ekološkoj sferi i podvlačimo svoju posvećenost Agendi 2030 Ujedinjenih nacija i za nju vezanim Ciljevima održivog razvoja, a koji obuhvataju suzbijanje siromaštva u svim formama i svuda, obezbeđivanje zdravog života i promovisanje dobrobiti u svim životnim dobima, postizanje rodne ravnopravnosti, promovisanje punog i produktivnog zaposlenja i pristojnog rada za sve, kao i pristup mogućnostima za celoživotno učenje, te obezbeđivanje da gradovi i druga ljudska naselja budu inkluzivni, bezbedni, rezilijentni i održivi za osobe svih životnih doba.
36. Pozdravljamo nedavne međunarodne inicijative koje ističu važnost celoživotnog pristupa u iskorenjivanju uvreženih nejednakosti kroz sprovođenje sveobuhvatnih,

multisektorskih politika a koje mogu da donesu snažan rast, veću inkluzivnost i veću međugeneracijsku mobilnost.

37. Pozdravljamo usvajanje Globalne strategije i Akcionog plana o starenju i zdravlju a koje je usvojila Svetska zdravstvena skupština u maju 2016. godine, kojima se poziva na borbu protiv ejdžizma, razvijanje okruženja prilagođenih svim životnim dobima, usklađivanje sistema zdravstva sa potrebama starijih populacija i razvijanje održivih i pravičnih sistema za pružanje dugotrajne nege (kod kuće, u zajednicama i u institucijama).
38. Prepoznamo da je Radna grupa o starenju UNECE dokazala svoju vrednost kao međuvladino telo koje daje institucionalni okvir za razmenu informacija i dobrih praksi i za angažovanje zainteresovanih strana, uključujući civilno društvo i naučnu zajednicu, u kreiranju politika vezanih za starenje. Kako bi se dalje poduprla saradnja među vladama na polju starenja populacije takođe prepoznamo potrebu da se ispita mogućnost resursno neutralne transformacije Radne grupe o starenju u stalni sektorski komitet a bez predrasuda u odnosu na rad UNECE u drugim oblastima njegovog mandata. Posvećeni smo daljem aktivnom učestvovanju u Radnoj grupi za implementaciju UNECE RIS/MIPAA i doprinosićemo njenim aktivnostima.
39. Zahvalni smo na ulozi sekretarijata UNECE i drugih zainteresovanih strana u državama članicama koje su pružile pomoć u implementiranju UNECE RIS/MIPAA i ciljeva Ministarske deklaracije 2017 kroz, između ostalog, podršku pruženu razvoju nacionalnih kapaciteta u oblasti starenja.
40. Zahvaljujemo se Portugaliji što je bila domaćin četvrte UNECE Ministarske konferencije o starenju septembra 2017. godine.